

A TÍZÉVES PÁPAI MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI TÁRSASÁG ÉS A VÁROS IRODALMI ÉLETE

Pápanak, „a Dunántúl Athénjének” megkülönböztetett, kiemelkedő szerepe volt a magyar szellemi életben. Ezt a meghatározó szerepet elsősorban kitűnő iskoláinak köszönhetette, s köszönheti ma is.

Messze földön híres iskolái vonzották a szegénysorsú, de tehetséges gyermekeket régen is, s vonzzák ma is. Elég, ha a múlt század első felének két kiválóságára, Petőfire és Jókaira utalok, századunkban pedig Nagy László nevét említem. De folytathatnám a sort a Fejér megyéből jött Csoóri Sándorral, vagy a csikvándi tanító fiával Kristóf Attilával, vagy a kissé hányatott sorú diákkal, a Budapestről a pápai Bocsor Fiúkollégiumba került Bereményi Gézával. Szinte valamennyiükről elmondható, hogy tanulmányaik befejezése után sem szakították meg kapcsolatukat a kisvárossal, Páppal, a „felnevelő dajkával”.

Természetesen a város is ölelő karokkal várja haza őket, hogy tovább gazdagítsák a település irodalmi és művészeti életét. Két társaság is munkálkodik ezen: a nagy múltú, több mint száz esztendős Jókai Kör, s a tíz éve működő Pápai Művelődéstörténeti Társaság. Az előbbinek 450, az utóbbinak 60 tagja van. A két egyesület feladatvállalásában, a módszerek megválasztásában különbözik egymástól, de mindkettő célkitűzése azonos. Pápa szellemi értékeinek megőrzése, gyarapítása, gazdagítása.

A Pápai Művelődéstörténeti Társaság tagjai között sok a városból elszármazott író, művész. Csupán a legismertebbeket említem: elsőként a nemrég elhunyt Rab Zsuzsa költőt és műfordítót, aki tíz éven át volt a közösség tiszteletbeli elnöke: 1988-tól 1998-ig. Pesti tagjaink között ott találjuk *Mátyus Aliz* és *Vaihy Zsuzsa* írókat, *Juhász Erzsébet* újságírót, továbbá *Szabó István* lantművészt, akinek hangszerein (lant, koboz, tárogató) gyakran szólal meg a régi magyar irodalom egy-egy nagy alkotása. Az általa vezetett együttes műsora CD lemezen is hallható.

Alkotó művészeink közül Pápan élnek *Puskásné Tófeji Valéria* és *Mészárosné Stenger Katalin*, akik verseikkel, írásaikkal alkalmassint kissé oldottabbá teszik tudományos rendezvényeink intellektuális jellegét. Erre jó példa volt a Pápai Művelődéstörténeti Társaság 1998. szeptemberi tudományos tanácskozása Pápan, ahol Nemeskürty István irodalomtörténész, író *Az írástudók felelőssége* Bornemisza Péter Pápan fellelhető Ördögi Kísértetek (IV. könyv) eredeti példánya alapján című előadását Szabó István lantművész illusztrálta. A Budapesten élő művésztanár Sztárai Mihály és Bornemisza Péter zoltárokat és verseket adott elő.

Természetesen vannak olyan Páparól elszármazott alkotók is, akik nem tagjai az említett társaságnak, de valamilyen formában kötődnek Páppához, így *Kristóf Attila*, *Bereményi Géza*, *Csoóri Sándor* és a Magyar Nemzet kitűnő újságírója, *Lócsei Gabriella*, akik írásaikban gyakran hivatkoznak pápai példákra, gyakran szólnak arról, hogy mit köszönhetnek a városnak, iskolájuknak. Nemrégben éppen Kristóf Attila, a Magyar Nemzet főszerkesztője írt elismerő sorokat kedves magyar-tanáráról *Csapó Gyuláról*, akinek nem csak irodalomtudását, esztétikai elemzőkészségét, hanem emberségét is dicsérte.

A Pápan élő alkotók elég szép számmal vannak, teljesítményüket azonban még nem minden esetben értékelték szakemberek. Köztudott azonban, hogy Pápan és vonzáskörzetében voltak és vannak olyan írók, költők, akik már megmérettettek. Írásaik már megjelentek kötetben, illetve megjelentetésük folyamatban van. Elsőként *Szalóky Károlyt* (Egeralja, 1911–Pápa, 1997), a parasztemberből művésszé lett költőt említem, továbbá a régóta Pápan élő pedagógus költőnt, *Puskásné Tófeji Valit*. Mindkettőjüknek több kötete jelent meg az elmúlt években. Erős szállakkal kötődik Páppához – tanulmányai révén – *Németh*

István Péter, továbbá *Szauer Ágoston* költő, az előbbi a Türr István, az utóbbi a Petőfi Sándor Gimnázium jeles diákja volt. Emlekeiben, írásaiban gyakran hivatkozik Pápara *Márkus Zoltán* tanár, újságíró, (ma Csajágon él), akinek riportjai, esszéi gyakran idézik a pápai bencés diákéletet. A Veszprém Megyei Napló Kultúra című rovatában rendszeresen jelennek meg írásai.

Négy éve van a városnak egy irodalmi és kulturális folyóirata, a negyedévenként megjelenő *Pápai Kristály*. Ez az „Amatőr költők és írók Országos Szövetsége Pápai Területi Csoportjának irodalmi és kulturális lapja”. Szerkesztője *P. Tófeji Vali*. Az alkotók között vannak fiatal értelmiségiek, idősebbek, ismertek és kezdők. Mind a tizenhat szám együttvéve is, külön-külön is érték. Dicséret illeti a szerkesztőt, aki fáradságot nem ismerve, a csoportot összefogja, s a megjelentetés anyagi feltételeit szponzorok segítségével megteremti.

Tehetséges fiatal tollforgató diákok természetesen ma is jönnek Pápara. Jönnek a megyéből, jönnek az ország távolabbi vidékéről, sőt Kárpátaljáról, Erdélyből, s jönnek a Felvidékről is. Különösen így van ez a Pápai Református Kollégiumban, annak Gimnáziumában, és az 1998/99-es tanévtől újrainduló teológián. De vannak írogató gyerekek a város többi középiskolájában is. Így például a Petőfi Sándor Gimnázium és Egészségügyi Szakképző Iskolában is. Itt már második éve jelenik meg a *Deák toll* című, a tanulók által írt lap. Szerkesztője *Nemes Z. Mario*, 10/b osztályos tanuló.

Az alábbiakban néhány alkotóról szeretnék kissé részletebben szólni. Mindenekelőtt *Rab Zsuzsáról* (Pápa, 1926–Budapest, 1998). Több mint kétszáz kötetnyi műfordítás fűződik a nevéhez. Hetvenedik születésnapján, 1996-ban jelentették meg barát és pályatársai verseinek gyűjteményes kötetét, az *Örtornyaink*-at. A pápaiak nemcsak kiváló műfordítóként, költőként, hanem a város jótevőjeként is hosszú időn át emlékezni fognak rá, hiszen neki tulajdonítják a pápai Jókai Művelődési Központ (a népnyelv színháznak nevezi) 1987-ben történő megépülését. (Állítólag meggyőzte Aczél Györgyöt, a teljhatalmú kultúrpolitikusát a kultúrház szükségességéről).

De szépen vallott az egész ország színe előtt Páparól a Szülőföldem című televíziós műsorban, amelyről elismerően nyilatkoztak nem csak Pápan, hanem Győrben, Budapesten is. Igazi lokálpatrióta volt itt Rab Zsuzsa. Valódi kultúrdiplomata. Egy meditatív jellegű esszéjében szülővárosáról így írt: „A Bakony aljáról jöttem, árnyékából, vagy inkább fényköréből az ősi pápai kollégiumnak, amelynek édesapám tanulója, majd göröglatin szakos tanára, igazgatója volt. Gyermekkoromat és ifjúságomat a gályarab-professzorok szikár emléke, a szülőföldem tiszta, ízes beszéde, s a nyelvek, az irodalmak velünk egy földél alatt lakó ragyogása formálta. Mindez meghatározta későbbi utamat”. Versei is szólnak erről az életútról: többek között az *Otthonhagyott városom*, *Vízimalmok*, *Kisvárosi közbjáték*, *Az a város*. Rab Zsuzsa végrendeletében könyveinek felét a pápai, másik felét a budapesti református kollégiumra hagyta. Könyveiből nemzedékek tanulnak majd. Költészete eleve élen él a pápai diákokban, bizonyossága ennek az 1998. december 10-én bemutatott „A jerikói róza” című verses-zenés műsor, melyet a költő pályaképéről állított össze *Mayerné Pátkai Tünde*, a református gimnázium magyartanára.

Csoóri Sándor (Zámoly, 1930–) íróként és a Magyarok Világszövetsége elnökeként is közismert. Íróvá-költővé válását, jellemét az ősi kollégium tanárai, dr. *Hencze Béla*, *Csapó Gyula* és *A. Tóth Sándor* festőművész alakították, formálták. A Kossuth- és Herder-díjas író esszéiben leírta (*Készülődés a számadásra*, 1981. és *Tenger*

és diólevél 1–2, 1994.), hogy „Mi volt jó Pápán”. Röviden: a gondolat szabadsága, az iskola „szabadon tenyészik” légköre.

A költő gyakran megfordul Pápán ma is, hiszen ő a Mándi Márton István Református Kollégiumi Alapítvány elnöke, melynek célja a tehetséges diákok anyagi és erkölcsi támogatása.

Kristóf Anilla (Csikvánd, Veszprém megye, 1937–). Tanulmányait a pápai Türr István Gimnáziumban végezte, kitűnő eredménnyel érettségizett 1956-ban. 1960-ban az ELTE magyar-újságíró szakán szerzett diplomát. Azóta a Magyar Nemzet munkatársa, 1983-tól főmunkatársa. Néhány éve a szerkesztőbizottság elnöke. Rózsa Ferenc-díjas. Újságíróként és íróként is ismert. Bűnügyi és dokumentumregényeket ír. Eddig több, mint egy tucat könyve jelent meg. A Magyar Nemzetben folyamatosan megjelenő cikkeire – mivel fontos közéleti kérdésekről szóló írások, kritikusi megjegyzések – odafigyel az egész ország.

Vathy Zsuzsa (Pápa, 1940–) író, Lázár Ervin felesége. 1958-ban érettségizett a pápai Türr István Gimnáziumban. Magyartanára **Csapó Gyula** volt. Az érettségi után elvégezte a Veszprémi Vegyipari Egyetemet. 1970-től újságíró, író. 1990-ben a Magvető Könyvkiadó nívódíjasa. „Önéletrajzi fogantatású műveiben a gyermek- és ifjúkort, a nemzedékrendi ellentéteket, a fiatalság helykeresését, az életmódváltás nehézségeit és kudarcait ábrázolja” – írja róla a szakirodalom. Mindez a megállapítás jellemző az 1997. november 7-én a pápai Könyvesházban bemutatott új novelláskötetére, a *Burkíflire*-re is. A könyv igen népszerű Pápán, mert szereplőit, alakjait (édesapja, édesanyja, testvére) ismerték személyesen az olvasók. Különbözően az író nagyon ragaszkodik a Pápai Művelődéstörténeti Társasághoz, hiszen szülei már nem élnek, s így „ez az egyetlen szál, ami Pápához, szülővárosához köti”. Tagjaink is ragaszkodnak hozzá, ezt bizonyítja az a tény, hogy újságokban megjelent cikkeit fénymásolatban kézről-kézre adják egymásnak.

Mátyus Álix (Zalalövő, 1948–) szociológus, író. Pápán nőtt fel, 1966-ban érettségizett a pápai Petőfi Gimnáziumban. 1973-ban az ELTE Bölcsészettudományi karán szerzett magyar–orosz–népművelés szakos diplomát. Azóta a Magyar Művelődési Intézet kutatója, munkatársa, 1996-tól az intézet folyóiratának, a *Szűnnek* a szerkesztője. Erdei Ferenc-díjas. (1982). Falukutató íróként a magyar falu változásairól adott hírt, folytatva a népi írók 1930-as években induló tevékenységét, tényfeltárását. Pápai olvasóinak legjobban az 1992-ben megjelent *Anyá meghalt* című regénye tesz. Ez érthető is, pápai vonatkozásai miatt. A könyvet 1992-ben Pápán mutatta be a szerző – közelmúltban elhunyt édesapja részvételével. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy édesapja Pápán évtizedeken át a város kulturális életének kiemelkedő személyisége volt.) A regényről az általános elismerés hangján szóltak a hozzáértők, elsősorban **Szabó István** Apáczai-díjas pedagógus.

Németh István Péter (Tapolca, 1960–) a pápai Türr István Gimnáziumban érettségizett, **Nagy Sz. Sándor**, azóta sajnos már elhunyt kiváló pedagógus volt a magyartanára. Pápai irodalmi élményeiről az 1997 karácsonyán megjelent Heine-dalok műfordításkötete előszavában említést is tesz. (A könyvet a Tapolcai Könyvtár adta ki.) Az ELTE magyar – könyvtáros szakán szerzett középiskolai tanári diplomát, majd a balatonfüredi Lóczy Lajos Gimnáziumnak volt a magyartanára, Kemény Géza jeles Veszprém megyei költő-tanárral tanítottak együtt. Jelenleg szülővárosában Tapolcán él, s csak az írással foglalkozik. Számos könyvet írt, illetőleg szerkesztett. Írói munkásságáról jó áttekintés olvasható az Új Tükör 1988. október 8-i számában. A Veszprémben megjelenő Új Horizont 1998/6-os számában olvashatók legújabb versei.

A Pápán és vonzáskörzetében élő alkotók, írók

Mészárosné Stanger Katalin (Pápa, 1943–) tanulmányait a II. sz. Pápai Tanítóképző Intézet Gyakorló Iskolájában, illetőleg a Jókai Mór Közgazdasági Szakközépiskolában végezte. Az irodalom és a művészet szeretetét Galánfi Edénétől, Somfai Jánosnétól, Muzs Lajostól és A. Tóth Sándortól tanulta. 1972-ben

az ELTE történelem – könyvtáros szakán szerzett középiskolai tanári oklevelet. Azóta nyugdíjazásáig a pápai szakközépiskola és szakmunkásképző tanára volt. Közben a megye iskoláinak könyvtári szakfelügyeletét is ellátta, s írásai 1982-től rendszeresen jelentek meg a Veszprém Megyei Pedagógiai Körtükben. Mintegy húsz tanulmányt, cikket és számos könyvet írt az olvasás fontosságáról, s a nevelésben betöltött kiemelkedő szerepéről. Egyik társszerkesztője volt a Pápai Pedagóguslexikonnak. Tollrajzait a Körtük rendszeresen közli. Számos gyermekverset írt, melynek kiadására most készül.

Szalóky Károly (Egeralja, 1911–Pápa, 1997). A tavalyelőtt elhunyt parasztemberből lett művész versei először a Pápai Kristály című irodalmi folyóiratban jelentek meg. Tagja volt a pápai és a celledömölki képzőművész körnek is. Versesköteteit a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület adta ki: 1993-ban a *Marcal felett*, 1996-ban az *Igazságszokor* című versfüzetét. 1996-ban a Veszprém megyei Önkormányzat Pro Comitatu-díjjal tüntette ki. Kétszáz oldalas *Életem* című önéletrajza kéziratban maradt az utókorra. Halála előtt egy hónappal szülőfaluja Önkormányzata megjelentette *Egeralja rövid története* című könyvét. Dr. Tóth Dezső – Szalóky Károly írásainak gondozója – nekrológiájában az utolsó parasztköltőnek nevezte. A Dunántúlon mindenképpen. Igaz közösségi ember, a népi írók hagyományainak méltó folytatója volt.

Puskásné Tófeji Vali (Tófej, 1937–) tanulmányait a Zalaegerszegi Teleki Blanka Tanítóképzőben végezte. Hosszú ideig a Pápához tartozó Mátyusháza iskolájában tanított. 1982–1992-ig a pápai Kilián György Általános Iskola nevelője, Veszprém megyei alsó tagozatos szakfelügyelő volt. Szakmai cikkei 1982-től folyamatosan jelentek meg a Tanítóban és a Köznevelésben, majd a Veszprém Megyei Pedagógiai Körtükben. Jelenleg is a Pápai Kristály szerkesztője. Számos kezdő írónak, költőnek: Katona Brigitta, Gergely Krisztina, Horváth Lászlóné, Horváth Károly Sántha Imre, Kunszt Alajos Gábor, Máténé Kalmár Zsuzsa, Mészáros László, Sz. Svastics Klára biztosít publikálási lehetőséget. Eddig két verseskötete jelent meg. *Lélekkép*, (1989, Pápa) *Gyöngyparázs*, (1992, Pápa). Ő volt a szerkesztője a pápai Kilián György Általános Iskola emlékkönyvének (1959–1990). Megjelenés előtt áll az *Álomvaló* című könyve a mátyusházi iskola történetéről. Versci A sor (1993) a Kristály országos pályázat, 1993; a Szóvarázs, 1994; az Ünnepek anatóliájája, 1995; a Százak antológiája, 1996; és a Hajnali fényben (1998) jelentek meg. 1995-ben a *Püspöki kézcsók* című írásáért a Nők Lapja novel-lapályázatán pályadíjat és emléklapoktetet kapott.

Szauer Ágoston (Pápa, 1963–) középiskolai tanulmányait Pápán a Petőfi Sándor Gimnáziumban végezte. Tanári diplomáját a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán 1988-ban kapta magyar-népművelés szakon. Jelenleg a főiskola gyakorló intézetének a magyar tanára. Időközben szülei is Szombathelyre költöztek. Művei: *Két háború* című regénye a Szombathelyi Bezsényi Dániel Tanárképző Főiskola kiadásában jelent meg, 1991-ben. Verseit a regionális folyóiratok, az Életünk és az Új Horizont közlik. Számos költeménye található a Tekintet című folyóirat 1991/8. számában. (Folyó, Hegyi rom, Vasút utca 46, Legenda). Már egy középiskolai pályázaton kitűnő tehetségével tanulótársai közül, olvashatjuk a Petőfi Sándor Gimnázium jubileumi emlékkönyv 143. oldalán. Tanára Horváth Lajosné volt. Az 1980/81-i iskolai önképzőköri pályázat egyik díjazottja ő volt.

Összefoglalva: Pápán ma is élénk irodalmi és szellemi élet van. Csak utalni szeretnék a számos rangos irodalomtörténeti előadássorozatra, melyen számos irodalomtörténész (Kulin Ferenc, Borbándi Gyula) vett részt, az író-olvasó találkozókra (Gyurkovics Tibor, Tóth Sándor), a színházi (gyermek és felnőtt) bérletekre, a Jókai Könyvtár és Pápai Művelődéstörténeti Társaság kiadványaira, melyek bizonyítják, hogy Pápa a romló gazdasági állapotok ellenére megmaradt az irodalom és a művészet, a tudomány ritka szigetének, fontos őrhelyének.